

B. Shramko, A. Moruzhenko, V. Hrytsyk, I. Yefremov, and other archaeologists aimed to explore how the defence buildings were constructed. A. Moruzhenko was the first to try to calculate how big were labour expenses at the Belsk hillfort (the author of the field research at Belsk was B. Shramko). This article applies the formula for calculation of labour expenses. We use traditional standards for calculation of labour expenses for contemporary workers. In addition, historians and archaeologists calculate labour expenses for other historical periods (Cf. P. Rappoport's studies).

So, this paper presents a unique attempt to understand how easy or hard the labour was and what the social structure of the Scythian society was in the Ukrainian forest-steppe area. In addition, one of the main questions in this article is how rapid building was in the Scythian times. We know that the military situation was stressful. An enemy could assault any time. The question of speed was the question of survival.

Keywords: Forest-steppe, the Scythian culture, fortification, the hillfort, the settlement.

Матеріал надійшов 22.02.2016

УДК 903.23'15.02:[929+008]

Белопольська О. А.

КУЛЬТУРНА БІОГРАФІЯ АРТЕФАКТУ: СКІФСЬКИЙ КАЗАН

У статті розглянуто поняття культурної біографії на прикладі скіфського казана та його концепту, окреслено основні події життєвого циклу артефакту, проаналізовано передумови появи казана скіфської культури в Північному Причорномор'ї.

Ключові слова: культурна біографія, скіфський казан, значення артефакту.

Від часів перших знахідок скіфських металевих казанів понад сто п'ятдесят років тому майже всі їхні загальні описи охоплювали такі основні характеристики, які зазвичай наводять у каталогах: місце, умови та контекст знахідки, ступінь збереженості, морфологічні ознаки [24, с. хііі]. Британський археолог М. Шенкс пов'язує таку тенденцію з теорією середнього рівня [44, с. 17], під впливом якої значна увага приділялася поєднанню археології з природничими науками, що сприяло пріоритетному вивченню технологічних аспектів артефакту.

Подібна тенденція спостерігається і у вітчизняній традиції досліджень металевих казанів, зокрема скіфських, оскільки більшість праць присвячено питанням металургійного (бронзолivarне

виробництво, технологія лиття, спектральний аналіз – Р. С. Мінасян, С. В. Демиденко, О. М. Петриченко, С. Я. Ольговський та ін. [14; 15; 8; 18; 16]), просторово-часового (пошук прабатьківщини та першоаналога казана – М. О. Макаренко, О. О. Кривцова-Гракова, Н. Л. Членова, С. В. Демиденко та ін. [35; 10; 20; 2; 8]) і статистично-математичного (розроблення типології – М. А. Боковенко, С. В. Демиденко, О. В. Ромашко [2; 8; 19]) характеру.

Грунтовно розроблена джерельна база з окреслених вище аспектів дає змогу розширити напрями досліджень, спонукає до систематизації отриманих результатів і звернення до актуальної нині постпроцесуальної археології, яка прагне простежити взаємозв'язок між

артефактом та суспільством, сприймаючи предмет як активного діяча, що поєднує матеріальну культуру та суспільство [26, с. 169]. Саме такі стосунки, на думку Д. Фонтайна, досить важко довести за допомогою лише археологічного матеріалу [25, с. 32–33].

Ставлення до речі як до істоти з власною історією реалізується в межах біографічного підходу, запропонованого антропологом І. Копитоффим у 1986 р. [9]. Цей підхід є досить поширеним у західних гуманітарних науках: в антропології, етнографії, археології його розробляють М. А. МакКензі, Р. Аппадурай, Дж. Госкінс, Л. Мескелл, Д. Фонтанін [34; 21; 32; 38; 25]. Особливість підходу полягає в окресленні типових для артефакту подій життєвого циклу, під час якого річ, функціонуючи в соціумі, набуває особливої цінності, яку й фіксує її культурна біографія. Мета створення біографії речі полягає в розумінні значення¹, яке предмети отримують у процесі соціальної взаємодії [26, с. 170].

Необхідність впровадження комплексного біографічного підходу до вивчення таких артефактів скіфської культури, як типовий для неї литий бронзовий казан VI–IV ст. до н. е., зріла давно. Про це свідчать численні прямі чи зауважені питання, які цікавили скіфологів (що це? хто, як і коли виробив цю річ? як вона потрапила в цей контекст? що вона означає?), пов'язані з прагненням не інтерпретувати річ, а зрозуміти її як постійне явище [9, с. 13; 43, с. 10].

Більшість таких типових для культурної біографії питань було поставлено безсистемно, в рамках окреслених вище тематичних праць: ще в перших спробах систематизувати відомості про скіфські казани окремим пунктом виділяли їхнє призначення та можливе застосування [13, с. 98–99], підкреслювали сакралізованість та зв'язок з культами [2, с. 168], називали казан «частиною в структурі космосу» і позначали культове значення [1, с. 119], звертали увагу на роль казана в ритуалі [8, с. 59]. Були спроби розглядати і соціальне значення металевих казанів в культурі скіфів [11, с. 174, 181–182; 7, с. 103–105; 3, с. 315–316].

Щодо культурної біографії будь-якого окремого артефакту, зокрема металевих казанів, слід виокремити такі основні події його життєвого циклу: народження, життя та смерть (виробництво, використання, кінцеве зберігання, або депонування², за Д. Фонтаніном [25, с. 27]).

¹ Значенням предмета Я. Ходдер називає те враження, яке цей предмет справляє на довкілля [30, с. 12].

² Згідно з Д. Фонтаніном, кінцеве зберігання, або депонування (англ. *deposition* – зберігання, внесок) – умови та обставини, за яких артефакт потрапляє в археологічний контекст, у якому зберігається до знахідки.

Кожна з цих подій триває певний час і охоплює варіативність можливих передумов як підетапів життєвого циклу.

Наприклад, народження, зумовлене розумінням необхідності подібної речі, передбачає підготовку сировини, вивчення технології і власне процес виробництва. До життя як такого слід віднести умови, за яких артефакт потрапив до певного користувача, процес користування, який охоплює побутові і сакральні практики, а також ремонт виробу. Смерть металевих казанів може бути спричинена його переплавленням (майже не простежується археологічно) та власне кінцевим зберіганням, що у скіфів найчастіше пов'язане з поховальним ритуалом. Про інші можливі причини свідчать випадкові знахідки, контекст яких не завжди відомий.

Слід позначити і «життя після смерті» артефакту [44, с. 23–27; 28, с. 145], що пов'язане з археологічною знахідкою, реставрацією, дослідженнями: речезнавчим (класифікація, типологізація), контекстним та семантичним, а також експозицією чи зберіганням у фондах.

Вивчення культурної біографії окремих скіфських казанів дає змогу звернути увагу на певні закономірності. Серед них можна виокремити технологію виробництва, типологічні особливості, умови депонування. Не виключено, що при детальних дослідженнях цей перелік буде продовжено й взаєминами «людина–казан» – реалізацією практичного та сакрального значення казана в соціумі, який залежить від речі [31, с. 20] і вводить «інертний та мовчазний матеріальний предмет у дію» [21, с. 4]. Так, казан постає не як одна з металевих посудин скіфів, у якій варять м'ясо, яка має певну форму та орнамент, а як цінність, досвід якої охоплює стосунки між самим предметом та його користувачем (суспільством, окремими членами суспільства, що пов'язані трапезою; володарем або відправником ритуалу).

Простежити це значення дозволяє застосування біографічного підходу в дослідженні цілого класу металевих скіфських казанів як «концептуальної категорії» [40, с. 1; 25, с. 23]. Як і типологія артефактів, він складається з аналізу та комплексного поєднання особливостей окремих об'єктів матеріальної культури одного класу.

Створення культурної біографії класу або концепту об'єктів матеріальної культури не є новим, його започаткували та розвинули етнографи (зокрема М. Мосс, Б. Малиновський, М. А. МакКензі) для розуміння значення і цінності речі [37; 12; 34].

Окреслення життєвого циклу концепту має відмінності від біографії окремого предмета. Так, народження металевих казанів скіфської доби пов'язуємо з чотирма рівнями: функціональним (для чого використовувалися в побуті), технологічним (як були виготовлені), морфологічним (як вони виглядали) і сакральним (позапобутове значення та використання).

Слід відзначити, що походження скіфських казанів дослідники намагалися простежити на всіх цих рівнях, окрім останнього. Якщо побутова функція використання металевого посуду у скотарських суспільствах – приготування м'ясної їжі – не викликає сумніву, то походження технології та морфології скіфських казанів є одними з найбільш дискусійних питань. Зазвичай археологи застосовують метод аналогії, шукаючи близький за формою, технологією та часом відповідник, запозичення якого було б можливе за умов давніх культурних зв'язків³. Дослідники аналогії як «найпоширенішого інструменту археології» [22, с. 322] підкреслюють такі особливості її застосування: по-перше, необхідність створення ряду аналогів, серед яких є можливість обрати той, що найбільше відповідає предмету дослідження [22, с. 322; 23, с. 47]; по-друге, це оцінювання не лише схожих рис, а й розбіжностей [45, с. 93]. Для пошуку найімовірнішої аналогії врахуємо запропоновані особливості (див. табл.).

Умови, які передували народженню або появі скіфських казанів на території Північного Причорномор'я, в межах культурної біографії концепту можна розподілити на функціональні та технологічні.

За функціональною умовою використання казана продовжує місцеві скотарські традиції, а технологія змінюється під впливом загального розвитку металургії й переходу на лиття з бронзи.

Технологічні умови пов'язані з перериванням традиції приготування м'ясної їжі на території Північного Причорномор'я і повним запозиченням ідеї металевого казана як посуду вже в техніці лиття. Технологію бронзового лиття скіфи могли дізнатися під час походів у регіони з розвинутою металообробкою або ж розробити її самостійно, спираючись на отриманий у дар чи обмінний литий екземпляр [21, с. 6, 11–12; 32, с. 7].

Можемо окреслити два ареали можливого запозичення литого бронзового посуду. Один з них існував у Китаї протягом правління династії Шан (XVI–XI ст. до н. е.)⁵. Серед усього асортименту литих посудин, кожна з яких мала певну назву, найбільш подібними до скіфських є «казани» для приготування жертвовної їжі для духів предків – *ding* (рис.: 3). Особливий статус цих казанів, які називають «ритуальними посудинами», підкреслено для правителів і держави в цілому [23, с. 29]. Рясно й характерно

Таблиця. Порівняння аналогів скіфських литих казанів VI–IV ст. до н. е. за технологічними та морфологічними ознаками

Дата	Подібність	Відмінність
XVI–XI ст. до н. е.	Китай	
	Сировина – метал (бронза) Спосіб виробництва (лиття) Розташування ручок на вінці Наявність орнаментаци тулуба	Технологія (роз'ємна форма і виплавлювана модель) Часто квадратна форма тулуба Три або чотири ніжки
XIV–XIII ст. до н. е. ⁴	Клепані казани Північного Причорномор'я	
	Сировина – метал (бронза) Форма тулуба з піддоном на деяких екземплярах Ареал Скотарське населення	Спосіб виробництва (клепання)
VIII ст. до н. е.	Мала Азія і Близький Схід	
	Сировина – метал (бронза) Спосіб виробництва (лиття) Округла форма тулуба Зооморфні прикраси ручок	Відсутність ніжки чи піддона
сер. IX – VIII ст. до н. е.	Греція	
	Форма тулуба на ніжці	Сировина – глина Семантика застосування (надгробки чи посуд для змішування вина)

³ Детально описали Н. Л. Членова [20, с. 92–93], С. В. Демиденко [8, с. 58].

⁴ За В. В. Отроценком [17].

⁵ Зв'язок китайських та скіфських казанів намагалися простежити П. Рейнеке та С. В. Демиденко [20, с. 92; 8, с. 58].

Рисунок. Аналоги скіфського казана за морфологією:

- 1 – скіфський казан з кургану № 4, пох. 2, гр. Страшної Могили, IV ст. до н. е. (музей ІА НАНУ, фото автора);
 2 – казан з царського поховання в Гордіоні (Туреччина), VIII ст. до н. е., знайдений на підставці [46, с. 8];
 3 – казан, або ритуальна посудина *ding*, XV ст. до н. е., Китай [23, с. 14, рис. 15];
 4 – казан з поселення Дикий Сад, XII–X ст. до н. е. [5];
 5 – грецький кратер середнього геометричного періоду, 760 р. до н. е. [39, с. 14, рис. 1]

орнаментовані, вони могли бути прямокутної форми на чотирьох ніжках або округлої – на трьох (тобто триподи), зазвичай мали дві вертикальні ручки на вінці. Після тривалих суперечок щодо технологій виробництва дослідники, за Р. Баглі, погодилися з думкою про виготовлення китайського посуду *ding* у роз'ємній формі, а не за виплавленою моделлю, за якою відливали скіфські казани [23, с. 9, 13, 19].

Другий осередок бронзолivarного виробництва металевого посуду окреслюється Західним Середземномор'ям (Мікени, Італія, Анатолія) та Близьким Сходом (Туреччина, Фрігія, Урарту), де поширені знахідки литих бронзових казанів та ручок-«накладок» на них у вигляді крилатих биків, сирен, грифонів, які датують приблизно серединою VIII ст. до н. е. (рис.: 2) [46; 42, с. 27]⁶. Єдиної думки в наукових колах щодо батьківщини цих «накладок» і, відповідно, казанів нині не існує, їх називають загальним терміном «близько-східні» і досліджують переважно з погляду соціокультурних зв'язків [41, с. 726, 743].

Пошуки потенційних «пращурів» скіфських казанів за морфологічними ознаками цікавили багатьох дослідників. Подібні до скіфських форми тулуба та піддона вбачаються в деяких клепанних казанах доби пізньої бронзи, зокрема в екземплярах з ур. Дикий Сад, Лапас та Ягорлик⁷ (рис.: 4) [10, с. 135; 6, с. 149]. Простежується ця форма і в глиняному посуді так званого геометричного періоду в Греції (середина IX – VIII ст. до н. е.) [11, с. 190]. Т. М. Кузнецова наводить як приклад три екземпляри не типової для грецьких кратерів форми. Їхня особливість полягає в тому, що зазвичай кратери використовували для змішування вина з водою на святах та бенкетах, а принаймні два з цих кратерів виступали в ролі надгробків на кладовищі (рис.: 5) [33, с. 108; 39, с. 14].

Етапи життя концепту скіфських казанів за характеристиками не відрізняються від біографічних особливостей окремого казана і враховують функціонування артефакту в побутовій і сакральній сферах. Для розуміння сакрального значення артефакту, яке становить одне

⁶ Прабатьківщину скіфських казанів у Малій Азії шукали А. М. Тальгрэн та Н. Л. Членова [20, с. 92–93].

⁷ За В. С. Бочкарьовим [4, с. 65].

з ключових понять у створенні культурної біографії, обов'язковим та основоположним є дослідження контексту, важливість якого неодноразово наголошували [27, с. 8; 25, с. 26, 185; 29, с. 5, 12; 24; 21, с. 5; 34, с. 27; 36, с. 2]. Відзначають і важливість етноархеологічних відомостей [32, с. 74; 26, с. 174]. Сакралізація окремих предметів у певному контексті, його поєднання з особистістю користувача чи власника, взаємодія традиції – речі – відправника ритуалу – ці фактори впливають на вектор соціальних відносин артефакту в конкретній ситуації або протягом часу функціонування предмета [25, с. 25].

Останньою подією в життєвому циклі концепту скіфських казанів, як будь-якого артефакту, так і живої істоти, є смерть, або припинення традиції їхнього виготовлення та використання, що була спричинена соціокультурними умовами. Серед них слід зазначити і поступове

згасання скіфської культури на теренах Північного Причорномор'я, і зміну населення – появу кочовиків-сарматів.

Таким чином, спроба створити культурну біографію окремого скіфського казана та його концепту показала, що цей підхід сприяє структурній систематизації проведених раніше теоретичних досліджень, окреслює основні «віхи» існування казана (народження – життя – смерть), допомагає провести порівняльний аналіз передумов його появи в Північному Причорномор'ї.

Комплексне поєднання біографії казана і його концепту відкриває нові перспективи для оцінки значення речі під час її використання, сприяє розумінню контекстуальної знахідки предмета, окреслює не лише технологічну, а й соціальну та сакральну важливість речі, аргументує особливе ставлення до казана в суспільстві скіфів.

Список літератури

- Алексеев А. Ю. Чертомлык. Царский скифский курган IV ст. до н. э. / А. Ю. Алексеев, В. Ю. Мурзин, Р. Ролле. – К. : Наук. думка, 1991. – 416 с.
- Боковенко Н. А. Этуд о скифских бронзовых котлах Северного Причерноморья / Н. А. Боковенко // Археологическая типология / [под ред. Л. С. Клейна]. – Л. : ЛФ ЦЭНДИСИ. ЛНИАО, 1991. – С. 256–263.
- Болтрик Ю. В. Посуда из скифских погребальных комплексов Рогачицкого курганного поля / Ю. В. Болтрик, Е. Е. Фиалко // *Stratum plus*. – 2010. – № 3. – С. 289–323.
- Бочкарёв В. С. Киммерийські казани / В. С. Бочкарёв // Археологія. – 1972. – № 5. – С. 63–68.
- Ващиленко А. Н. Дикий Сад, град бронзового века / А. Н. Ващиленко, И. А. Бондаренко. – Николаев : Издатель Шамрай П. Н., 2010. – 28 с.
- Граков Б. Н. Ранний Железный век (Культуры Западной и Юго-Восточной Европы) / Б. Н. Граков. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1977. – 232 с.
- Грицюк В. М. Військо скіфів (озброєння, організація, війни та воєнне мистецтво) / В. М. Грицюк. – Чернівці : Місто, 2009. – 296 с.
- Демиденко С. В. Бронзовые котлы древних племен Нижнего Поволжья и Южного Приуралья (V в. до н. э. – III в. н. э.) / Сергей Викторович Демиденко. – М. : Изд-во ЛКИ, 2008. – 328 с.
- Копытофф И. Культурная биография вещей: товаризация как процесс / Игорь Копытофф // Социология вещей : сб. статей / под ред. В. Вахтайна. – М. : Изд. Дом «Территория будущего», 2006. – С. 134–169. – (Серия «Университетская библиотека Александра Погорельского»).
- Кривцова-Гракова О. А. Степное Поволжье и Причерноморье в эпоху поздней бронзы / О. А. Кривцова-Гракова ; под ред. К. Ф. Смирнова. – М. : АН СССР, 1955. – 167 с. – (МИА. – № 46).
- Кузнецова Т. М. Социальные индикаторы в погребальном обряде скифов (бронзовые котлы) / Т. М. Кузнецова // Проблемы современной археологии : сборник памяти В. А. Башилова. – М. : Таус, 2008. – С. 173–198.
- Малиновский Б. Избранное : Аргонавты западной части Тихого океана / Бронислав Малиновский ; пер. с англ. В. Н. Порус. – М. : РОССПЭН, 2004. – 552 с. – (Серия «Книга света»).
- Манцевич А. П. Курган Солоха. Публикация одной коллекции / А. П. Манцевич. – Л. : Искусство, 1987. – 143 с.
- Минасян Р. С. Литье бронзовых котлов у народов степей Евразии (VII ст. до н. э. – V ст. н. э.) / Р. С. Минасян // Археологический сборник Государственного Эрмитажа. – Л. : Искусство, 1986. – № 27. – С. 61–78.
- Минасян Р. С. Трасологический метод исследования археологических металлических предметов / Р. С. Минасян // Современные экспериментально-трасологические и технико-технологические разработки в археологии. Первые Семеновские чтения. – СПб. : РАН, 1999. – С. 62–63.
- Ольговский С. Я. Метал скіфських казанів / С. Я. Ольговський // *Vita Antiqua*. – 2003. – № 5–6. – С. 113–120.
- Отрошенко В. В. Проблема бронзових клепаних казанів і Донецький гірничо-металургійний центр / В. В. Отрошенко, М. П. Тупчіснюк // Проблеми гірничої археології (доповіді II міжнародного Картамиського польового археологічного семінару). – Алчевськ : ДГМІ, 2003. – С. 116–123.
- Походження і техніка лиття бронзових казанів раннього залізного віку / О. М. Петриченко, Б. А. Шрамко, Л. О. Солнцев, Л. Д. Фомін // Нариси з історії природознавства і техніки. – К., 1970. – Вип. 12. – С. 67–78.
- Ромашко О. В. Типологія бронзових казанів скіфської культури / О. В. Ромашко // Археологія. – 2013. – № 3. – С. 32–43.
- Членова Н. Л. Происхождение и ранняя история племен тагарской культуры / Наталья Львовна Членова. – М. : Наука, 1967. – 299 с.
- Appadurai A. Introduction: commodities and the politics of value / Arjun Appadurai // *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective* / Ed. by Arjun Appadurai. – Cambridge University Press, 1986. – P. 3–63.
- Ascher R. Analogy in Archaeological Interpretation / Robert Ascher // *Southwestern Journal of Anthropology*. – 1961. – Vol. 17, no. 4. – P. 317–325.
- Bagley R. W. Shang Ritual Bronzes: Casting Technique and Vessel Design / Robert W. Bagley // *Archives of Asian Art*. – University of Hawai'i Press for the Asia Society, 1990. – Vol. 43. – P. 6–20.
- Bradley R. The Passage of Arms. An Archaeological Analysis of Prehistoric Hoards and Votive Deposits / Richard Bradley. – Cambridge University Press, 1990. – 274 p.

25. Fontijn D. R. Sacrificial Landscapes. Cultural Biographies of Persons, Objects and “Natural” Places in the Bronze Age of the Southern Netherlands, C.2300–600 BC / David R. Fontijn. – Leiden : University of Leiden, 2002. – 392 p.
26. Gosden C. The Cultural Biography of Objects / Chris Gosden, Yvonne Marshall // World Archaeology. – 1999. – Vol. 31, no. 2. – P. 169–178.
27. Gould R. Ethnoarchaeology and the Past: our research for the “real thing” / Richard A. Gould // Fennoscandia archaeologica. – 1989. – Vol. VI. – P. 3–22.
28. Hingley R. Esoteric Knowledge? Ancient Bronze Artefacts from Iron Age contexts / Richard Hingley // Prehistoric Society. – 2009. – Vol. 75. – P. 143–165.
29. Hodder I. Reading the Past: Current approaches to interpretation in archaeology / Ian Hodder and Scott Hutson. – Cambridge University Press, 2003. – 293 p.
30. Hodder I. The contextual analysis of symbolic meanings / Ian Hodder // Interpreting objects and collections / Ed. by Susan M. Pearce. – London and New York : Routledge, 1994. – P. 12–13. – (Leicester Readers in Museum Studies).
31. Hodder I. The Entanglement of human and things / Ian Hodder // New Literary History. – 2014. – Vol. 45. – P. 19–36.
32. Hoskins B. J. The Play of Time: Kodi Perspectives on Calendars, History, and Exchange / Berkeley Janet Hoskins. – University of California Press, 1993. – 414 p.
33. Kleiner F. S. Gardner’s Art through the Ages: The Western Perspective, Fourteenth Edition / Fred S. Kleiner. – Wadsworth Cengage Learning, 2014. – 941 p.
34. MacKenzie M. A. Androgynous Objects: String Bags and Gender in Central New Guinea / Maureen Anne MacKenzie. – Taylor & Francis, 1991. – 256 p.
35. Makarenko N. La civilisation des Scythes et Hallstatt / N. Makarenko // ESA. – 1930. – V. – P. 23–48.
36. Malone C. Introduction: Cult in context / Caroline Malone, David A. Barrowclough and Simon Stoddart // Cult in context. Reconsidering ritual in archaeology. – Oxbow Books, 2007. – P. 1–8.
37. Mauss M. The gift / Marcel Mauss. – London and New York : Routledge Classics, 2002. – 199 p.
38. Meskell L. Introduction: Object Orientations / Lynn Meskell. – Blackwell Publishing, 2005. – P. 1–18.
39. Moore M. B. Ships on a “Wine-Dark Sea” in the Age of Homer / Mary B. Moore // Metropolitan Museum Journal. – 2000. – Vol. 35. – P. 13–38.
40. Moser J. Why cauldrons come first: taxonomic transparency in the earliest Chinese antiquarian catalogues / Jeffrey Moser // Journal of Art Historiography. – 2014. – № 11. – P. 1–23.
41. Muscarella O. W. Archaeology, Artifacts and Antiquities of the Ancient Near East. Sites, Cultures and Provinces / Oscar White Muscarella // Culture and History of the Near East. – Leiden Boston, 2013. – Vol. 62. – 1095 p.
42. Muscarella O. W. Bronze and Iron Ancient Near Eastern Artifacts in The Metropolitan Museum of Art / Oscar White Muscarella. – New York, 1988. – 502 p.
43. Pauketat T. R. A New Tradition in Archaeology / Timothy R. Pauketat // The Archaeology of Traditions. Agency and History Before and After Columbus / Ed. by Timothy R. Pauketat. – University Press of Florida, 2011. – P. 1–17.
44. Shanks M. The Life of an Artifact in an Interpretive Archaeology / Michael Shanks // Fennoscandia archaeologica. – 1998. – Vol. XV. – P. 15–30.
45. Wylie A. The Reaction against analogy / Alison Wylie // Advances in Archaeological Method and Theory / Ed. by Michael B. Schiffer. – Academic Press, 1985. – Vol. 8. – P. 63–111.
46. Young R. S. The Gordion Tomb / Rodney S. Young // Expedition. – University of Pennsylvania Museum of Archaeology and Anthropology, 1958. – Vol. 1, Issue 1. – P. 3–13.

O. Bielopolska

CULTURAL BIOGRAPHY OF AN ARTIFACT: SCYTHIAN CAULDRON

Over a century and a half, Scythian bronze cauldrons have been a subject of interest from the technological, spatial and typological perspective. The author of the article addresses the relations between the society and an artifact, namely a Scythian bronze cauldron, regarding it as an active participant of the communication process between society and its material culture.

This cross-disciplinary developing approach – cultural biography of an artifact – is widely used in sociology, anthropology, ethnology, and archaeology (A. MacKenzie, R. Appadurai, J. Hoskins, L. Meskell, D. Fontijn).

A Scythian cauldron as an artifact is supposed to have a life cycle; its life and deposition are presupposed by social and cultural conditions (necessity in an object, possessing raw materials and skill to work with it; common and ritual usage and repair; smelting and deposition).

Cultural biography of the concept of the artifact deals with the whole class of objects and reveals its general life cycle aspects. The origin of Scythian bronze cauldrons in the Black Sea steppes is likely connected with technological or morphological borrowings. Thus, bronze melting production was widely presented by Chinese ritual ding vessels and bronze cauldrons of the Western Mediterranean. The morphological analogues encompass Late Bronze Age riveted cauldrons (Dykyi Sad, Lapas, Yahorlyk), Greek craters of Geometric period, a cauldron from Gordion tomb in Turkey, ding vessels. All the prototypes had some common and diverse features (material, minor details in form, decoration, and territory), while the functionality – boiling meat or ritual feasting – remained the same. The tradition of production and usage of Scythian bronze cauldrons as a concept ended due to social and cultural circumstances.

Thus, the cultural biography of an artifact and its concept suggests new perspectives of revealing the aspects of their origin, usage, and deposition that can hardly be traced only by archaeology.

Keywords: cultural biography, Scythian cauldron, meaning of an artifact.

Матеріал надійшов 31.03.2016